

Lucien Clergue, *Picasso à La Californie*, Cannes, 1955. © Lucien Clergue.

Vijftig jaar na Picasso

De mythe voorbij

In 2023 wordt overal ter wereld de vijftigste verjaardag van het overlijden van Pablo Picasso herdacht met maar liefst vijftig tentoonstellingen. Een nieuwe generatie leert de grootste kunstenaar van de 20e eeuw kennen en stelt 21e-eeuwse vragen bij de Picasso-mythe. Kunnen we de kunst los zien van de kunstenaar en zijn cultus?

TEKST: CELINE DE GEEST

In de halve eeuw sinds zijn dood is er geen moment geweest waarop er géén Picasso-expositie liep. Maar 2023 wordt een speciaal jaar, want culturele instellingen in Europa en de VS organiseren *Celebrating Picasso 1973-2023*: vijftig tentoonstellingen en evenementen rond de carrière van de Spaanse meester. In Europa is het programma onder meer gevuld met de exposities *Picasso – El Greco* in Kunstmuseum Basel, *Picasso: Matter and Body* in het Guggenheim Bilbao, *Miró – Picasso* in Museu Picasso en Fundació Joan Miró in Barcelona, *Picasso & Abstraction* in het Museum voor Schone Kunsten in Brussel en *Célébration Picasso*, onder de artistieke leiding van Paul Smith, in het Musée national Picasso-Paris. In de Verenigde Staten doet het MoMA mee met *Picasso in Fontainebleau*, het Metropolitan met *Picasso: A Cubist Commission* in Brooklyn, het Guggenheim met *Young Picasso in Paris* en het Cincinnati Art Museum met *Picasso Landscapes: Out of Bounds*.

Na vijftig jaar lijkt het moeilijk om nog echt verrassende invalshoeken te vinden voor een Picasso-tentoonstelling. Maar in het Brooklyn Museum in New York wordt radicaal afgeweken van de bewandelde paden. Het museum wil ingaan op enkele van de boeiende vragen die jonge, diverse museumbezoekers zich steeds vaker stellen over concepten zoals mannelijkheid, misogynie en het 'genie' in de kunst. Een complexe, gemythologiseerde figuur als Picasso vormt de perfecte casus. De Picasso-tentoon-

De Picasso-tentoonstelling in Brooklyn bekijkt zijn praktijk en persona door een feministische lens.

stelling in Brooklyn bekijkt zijn praktijk en persona door een feministische lens. Het project is een samenwerking tussen curatoren Lisa Small en Catherine Morris en Hannah Gadsby, de bekroonde Australische stand-upcomedian en kunsthistoricus.

THE MALE GAZE

"I fucking hate Picasso!", brult Hannah Gadsby in haar veelbesproken show *Nanette*, sinds 2018 door miljoenen gezien op Netflix. "Hij sliep met een minderjarig meisje, en daar stopt het voor mij. Ik ben niet in hem geïnteresseerd", verklaart ze. De stand-upcomedian verwijst naar de relatie die Picasso op 45-jarige leeftijd begon met Marie-Thérèse Walter, toen 17 jaar oud. Gadsby vervolgt: "Picasso vond het een perfecte situatie. 'Ik was in de bloei van mijn leven, zij was in de bloei van haar leven', zei hij. Ik las dat toen ik zeventien was. Weet je hoe akelig dat voelde? Ik haat hem, maar dat mag niet." Op ironische toon imiteert ze de Picasso-verdedigers: "Maar hij heeft

Pablo Picasso, *Naakt met een boeket irissen en een spiegel*, 1934. © Succession Picasso Sabam Belgium 2022. © RMN-Grand Palais (Musée national Picasso-Paris). Foto: Mathieu Rabeau.

‘Zullen we Picasso’s naam van zijn schilderijen halen en kijken hoeveel ze nog waard zijn op een veiling? Geen cent’

HANNAH GADSBY

het kubisme uitgevonden!’ Begrijp mij niet verkeerd, het kubisme is inderdaad belangrijk. Picasso introduceerde een veelheid aan perspectieven in de kunst. Maar was ook maar één van die perspectieven dat van een vrouw?” Wanneer ze het heeft over de scheiding van de kunstenaar en zijn kunst, dat andere argument van de Picasso-verdediger, voegt ze eraan toe: “Oké, laten we het proberen. Zullen we Picasso’s naam van zijn schilderijen halen en kijken hoeveel ze nog waard zijn op een veiling? Geen cent.” De kunstenaar van de kunst scheiden is niet eenvoudig als het over Picasso gaat. Een belangrijk onderdeel van de Picasso-mythe zijn immers de vrouwen die zijn leven kleurden, van de blauwe en de roze periode tot nog lang daarna. Vaak worden de verschillende periodes in het oeuvre van Picasso zelfs afgebakend aan de hand van deze vrouwen. Olga Khokhlova, Marie-Thérèse Walter, Dora Maar, Françoise

Pablo Picasso, *Figuur*, 21 november 1948, vetkrijt, frottis, inkt en krabber op zink, afdruk door Mourlot op velijn-papier, 66,1 × 50,4 cm. © Musée national Picasso-Paris, inbetalinggeving Pablo Picasso, 1979.

Gilot en Jacqueline Roque: het zijn maar enkele van de muzen die hem inspireerden en die hij onlosmakelijk met de kunstgeschiedenis verbond. Picasso bouwde zijn persona bewust op rond zijn partners, en de kunsthistorici volgden zijn voorbeeld. Maar de manier waarop naar zo’n persona gekeken wordt lijkt nu, in het kielzog van de MeToo-beweging en de genderstudies, enige nuance te krijgen.

Journalist Arianna Huffington, oprichter van *The Huffington Post*, ging hen al voor in 1989. In haar boek *Picasso: Creator and Destroyer* beschrijft ze de kunstenaar als een geplaagd, gebrekkig genie, sadistisch en onbetrouwbaar, en als een vrouwenhater die zijn vrouwen en minnaressen kwelde. Een van de geïnterviewden is de kunstenaar Françoise Gilot, die Picasso leerde kennen toen hij 61 jaar oud was en zij 21. Ze waren tien jaar lang samen en kregen twee kinderen, Claude en Paloma. Toen Gilot Picasso verliet, vroeg hij alle kunsthandelaars die hij kende om haar kunst niet te verkopen. In 1964, elf jaar na hun scheiding, schreef *Gilot Life with Picasso*, een onthullend portret dat ondanks Picasso’s poging om de publicatie ervan tegen te houden een bestseller werd. Vanaf dat moment moest iedereen die bevriend wilde zijn met Picasso, of toegelaten wilde worden tot zijn atelier, Françoises boek afkeuren. Hij weigerde na de publicatie ook om hun kinderen ooit nog te zien. De opbrengst van het boek werd besteed aan de rechtszaak van Claude en Paloma om de wettelijke erfenamen van Picasso te worden.

WEDERZIJDSE MUZEN

De getuigenissen van Françoise hebben de Picasso-mania echter niet afgeremd. Zijn duizenden werken zijn over de hele wereld verspreid, ze vormen het absolute hoogtepunt van heel wat particuliere en openbare collecties. Toch is een aantal musea door de jaren heen gestopt met het kritiekloos voorstellen van Picasso en andere grote kunstenaars als louter artistieke genieën: haast bovenmenselijk getalenteerde enkelingen met een goddelijke inspiratie en een totale toewijding aan de kunst, hetgeen een vreselijk karakter toelaat of misschien zelfs vereist. In plaats daarvan komen tentoonstellingen die aandacht hebben voor de maatschappelijke context van zulke kunstenaars en voor het grote belang van samenwerkingen in de kunst. Met de recente tentoonstelling *Lee Miller and Picasso* bijvoorbeeld verdraaide de Britse galerie Newlands House de dominante verhalen over de Spaanse schilder en zijn vrouwelijke modellen door Picasso te presenteren als de muze van Miller. De fotograaf en oorlogscorrespondent Lee Miller ontmoette Picasso voor het eerst in de zomer van 1937, tijdens een vakantie in Zuid-Frankrijk, waarna hij zes kleurrijke portretten van haar schilderde. Maar Picasso werd ook een belangrijke muze voor Miller, die hem in de daaropvolgende jaren meer dan duizend keer fotografeerde. Veel van haar foto's tonen Picasso als man en vader, maar ook als kunstenaar. Miller kreeg toegang tot Picasso's studio, een voorrecht dat alleen aan de mensen in zijn naaste omgeving werd verleend. Haar beelden van het atelier sluiten aan bij de manier waarop Picasso die plaats zelf weergaf in schilderijen: een heilige ruimte waar hij, de meester, aan magie deed. Hoe verder de afstand van Europa, hoe kritischer zijn persoon bekeken wordt, lijkt het wel.

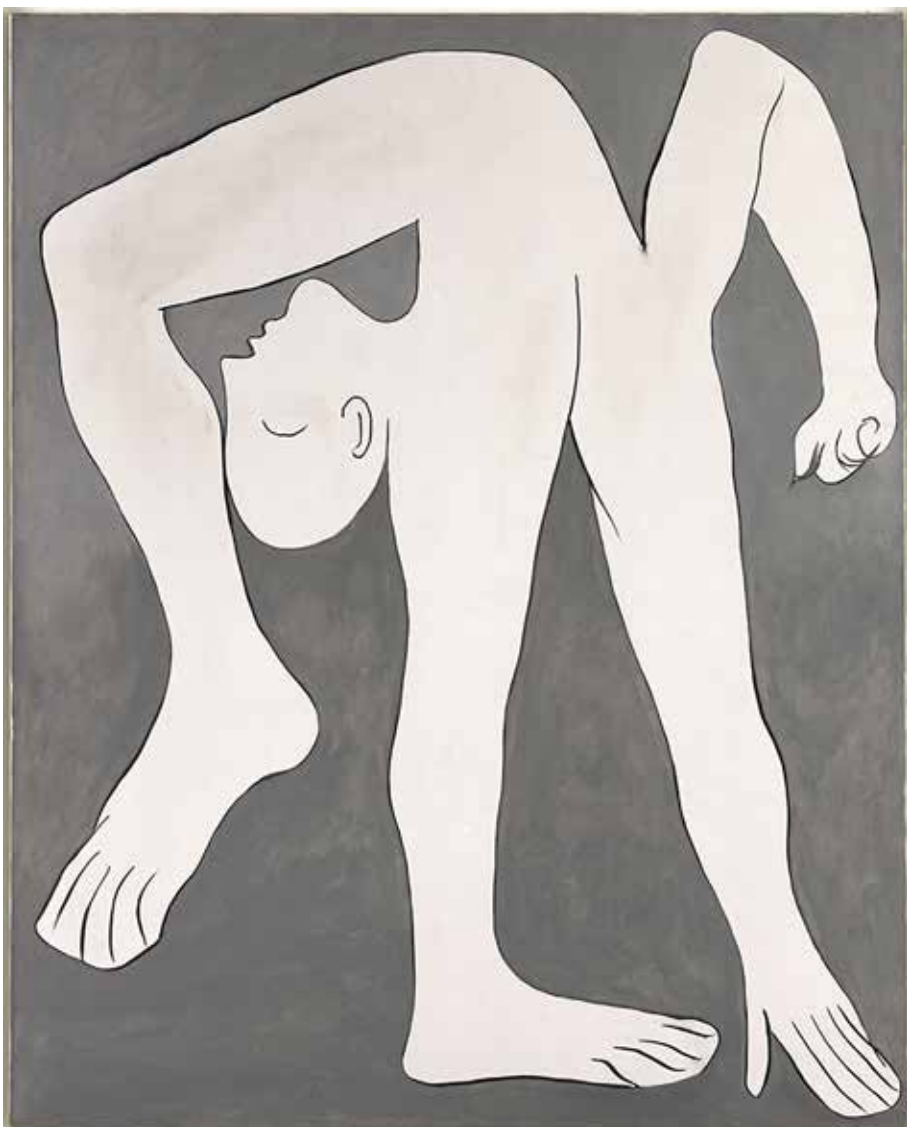
In 2018 toonde een reizende tentoonstelling in Australië de *Suite Vollard*, een serie van honderd etsen die Picasso tussen 1930 en 1937 maakte en vernoemde naar de kunsthandelaar die de opdracht gaf, Ambroise Vollard. Deze prenten bevinden zich onder meer in de collecties van het MoMA en het British Museum en behoren volgens velen tot Picasso's beste grafische werk. Ze tonen de Minotaurus als verkrachter en de beeldhouwer Pygmalion, geobsedeerd door zijn model met de gelaatstrekken van Marie-Thérèse Walter. De tentoonstelling werd gekaderd door

Arianna Huffington beschrijft Picasso als een geplaagd, gebrekkig genie en een vrouwenhater die zijn vrouwen en minnaressen kwelde.

een statement van het museum met de titel *Picasso and #MeToo*, en een leeslijst. Op de lijst staan artikelen die ingaan op de weergave van machtsverhoudingen in Picasso's kunst, door sommigen gezien als een uiting van misogynie, terwijl anderen Picasso's werk minder letterlijk interpreteren en een nauwkeurige analyse bieden van zijn gelaagde kunst.

DOOR DE GENDERBRIL

In Parijs, het tweede thuis van de kunstenaar, lijkt de lezing van Picasso door een genderbril gevoeliger te liggen. Toen journaliste Julie Beauzac in een populaire podcast vraagtekens plaatste bij wat zij 'Picasso's esthetisering van seksistisch en seksueel geweld' noemde, en bij 'de manier waarop de kunstgeschiedenis is georganiseerd in een

Pablo Picasso, *L'Acrobate*, 1930, olieverf op doek, 162 x 130 cm. Musée national Picasso Paris. © RMN-Grand Palais (Musée national Picasso-Paris) / Adrien Didierjean © Succession Picasso - SOCAN.

Picasso bouwde zijn persona bewust op rond zijn partners, en de kunsthistorici volgden zijn voorbeeld. Maar hoe nu naar zo'n persona gekeken wordt lijkt, na MeToo, enige nuance te krijgen.

jongensclub, hoe de maatschappij genieën fabriceert, en de straffeloosheid die wordt toegekend aan machtige mannen', werd haar boodschap niet overal warm onthaald. Gevraagd om een reactie door het Franse persbureau AFP noemde Cécile Debray, directeur van het Musée national Picasso-Paris, de podcast 'een aanval, des te gewelddadiger omdat Picasso de beroemdste en populairste figuur van de moderne kunst is. Een idool dat neergehaald moet worden'. Later nuanceerde ze haar standpunt: "Het is belangrijk dat het museum een historigrafische benadering kiest die de nodige afstand bewaart tot de debatten over Picasso's verhouding tot vrouwen en tegelijk de 'Picassomythe' probeert te deconstrueren. Dat willen we doen door een onderscheid te maken tussen bewezen en verzonnen fei-

ten." De deconstructie die Debray voor ogen heeft bestaat onder meer uit het herevalueren en reorganiseren van de collectie en het uitnodigen van hedendaagse kunstenaars die door Picasso geïnspireerd worden, zoals de Brusselse Farah Atassi. "Het gaat erom het juiste evenwicht te vinden: we blijven weg van de hagiografie en gaan op zoek naar een bevattelijk en relevant begrip van zijn creaties", vindt Debray. "Momenteel worden vooral online aanvallen op Picasso gelanceerd. Daardoor horen veel mensen, vooral jongeren, voor het eerst over Picasso vanuit een specifiek perspectief, zonder enige kennis van de werken of van de museumwerking. Het lijkt mij dan ook belangrijk dat het museum probeert dit publiek tegemoet te komen door open te staan voor debat en door hen de kunst zelf te laten ontdekken." Toen de tentoonstelling *Picasso. Figures* van het Musée national Picasso-Paris in 2021 doorreisde naar het Musée national des beaux-arts du Québec, werd er een audiogids aangeboden over het thema 'Kunnen we de kunst en de kunstenaar scheiden?' In een interview in *Le Journal de Québec* zei curator Maude Lévesque: "Er moet bekeken worden in hoeverre zijn werk relevant is voor onze huidige maatschappij en hoe we het kunnen gebruiken om belangrijke vraagstukken aan te pakken. We moeten verder kijken dan alleen naar het genie."

Pablo Picasso, *De vrouw in grijs*, 1942, olieverf op paneel. Brooklyn Museum, gift van de Alex Hillman Family Foundation ter nagedachtenis van Rita K. Hillman, 2008.43. © Brooklyn Museum.

Pablo Picasso, *Ontwerp voor een constructie: gitaar, fles en glas op een ronde tafel*, 1913, vette en droge granietpotloden, kleurpotlood, gedoezeld, en inkt op papier, 27,5 × 21,5 cm. © Musée national Picasso-Paris, inbetalinggeving Pablo Picasso, 1979.

Pablo Picasso, *De schilder en zijn model in een landschap*, 1963, olieverf op doek, 89 x 130 cm. Nahmad Family Collection. © 2021 The Estate of Pablo Picasso / Artists Right Society (ARS), New York.

BEZOEKEN

Picasso & Abstraction

Koninklijk Museum voor
Schone Kunsten
Brussel
t/m 12-02

Picasso in Fontainebleau

MoMA
New York
18-02 t/m 01-05

Célébration Picasso

Musée national Picasso-Paris
Parijs
07-03 t/m 27-08

Young Picasso in Paris

Guggenheim
New York
12-05 t/m 07-08

Picasso and Feminism

Brooklyn Museum
New York
02-06 t/m 24-09

Picasso Landscapes:

Out of Bounds
Cincinnati Art Museum
Cincinnati
24-06 t/m 11-10

Picasso: A Cubist Commission in Brooklyn

Metropolitan
New York
12-09 t/m 14-01

Picasso: Matter and Body

Guggenheim, Bilbao
29-09 t/m 14-01

Miró – Picasso

Museu Picasso en Fundació
Joan Miró
Barcelona
19-10 t/m 25-02

Picasso/Poussin/Bacchanales

Musée des Beaux-Arts de Lyon
Lyon
t/m 05-03

Picasso – L'artiste et son modèle : dernières toiles

Fondation Beyeler
Bazel
18-02 t/m 01-05

Picasso. Dessiner à l'infini

Centre Pompidou
Parijs
18-10 t/m 22-01